

A classical oil painting of William Shakespeare, depicted with long, wavy, light-colored hair and a full, dark beard. He is wearing a dark red or maroon robe with a white fur collar. The background is a dark, cloudy sky. The text is overlaid on the image in red and white.

КЛАСИЦИ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА

Виљем Шекспир

Краљ Лир

Превод Бранислава Г. Ромчевића

Наслов оригинала: *King Lear*, by William Shakespeare.

Наслов превода: *Краљ Лир*, од Виљема Шекспира.

Аутор превода: Бранислав Г. Ромчевић.

Друго издање (интернетско). Број примерака: отворен интернетски тираж.

Уредник, издавач и штампар: Бранислав Г. Ромчевић,
Новоградска 14, Београд.

Место и година штампања: Београд, 2017.

© 2011. **Бранислав Г. Ромчевић**. Сва права придржава Бранислав Г. Ромчевић. Ниједан део ове публикације не сме се репродуковати, држати у систему за похрањивање, или се преносити и умножавати у било ком облику или било којим путем – електронски, механички, фотокопирањем, снимањем звука или слике, или на било који други начин, нити икако комерцијално користити – без претходне писмене сагласности Бранислава Г. Ромчевића.

Ова електронска књига је у формату ADOBE PDF, са забраном копирања и штампања.

Садржај

О писцу и књизи	4
<i>Краљ Лир</i>	9
Појмовник преводиочев	167

О ПИСЦУ И КЊИЗИ

Виљем Шекспир (1564–1616), велики песник и највећи енглески – а по многима и светски – драмски писац, јесте један од генија чији живот, посебно онај његов део који се односи на стваралаштво, није ни издалека довољно документован. Пабирци документације – о крштењу, венчању, рођењу деце, опоруци, неким пословним трансакцијама – указују нам на човека који је збиља постојао, али нам не нуде задовољавајућу слику Шекспира–уметника. Ипак, зна се да је, из ко зна ког разлога, напустио родни Стратфорд на Авону и породицу негде 1588. и освануо у Лондону, где се – опет ко зна зашто – латио глумишта и као извођач и као писац текстова. Успешан од почетка до краја у обома, био је први који је своје песме и драме штампао и продавао публици, а постаје и сувласник чувеног позоришта „Глобус“. Позоришну каријеру окончава и повлачи се, 1611, у мировину у свој Стратфорд, с добицима који га сврставају у имућне. Прва збирка његових дела објављена је 1623. Опус му

обухвата скоро четрдесет драма – трагедија, историјских комада, и комедија – као и 154 сонета и пет дужих поема. Шекспир је своје драме писао највећма неvezаним стихом, обично у јампском пентаметру, и поетском прозом, користећи веома широк друштвено–историјски дијапазон при избору сижеа. Његова поетичност, интелектуални сензибилитет и очито мултидисциплинарно познавање људског друштва и цивилизације учинили су да су га књижевни посленици одавно ставили на врх светске књижевне пирамиде, на коме ће засигурно и остати у долазећим вековима. Такође одавно, неки су се запитали откуд те особине и вредности у релативно необразованог провинцијалца, па се из тог породила чувена контроверза о томе „ко је написао дела Шекспирова“. Наравно, она је, суштински, бесмислена, колико и питање да ли је „Илијаду“ или „Одисеју“ срочио баш Хомер. Иза „Хамлета“, заувек, стоји именски код „Шекспир“, ма ко био иза овог потоњег.

„Краљ Лир“ је трагедија коју је Шекспир, служећи се причом о легендарном британском краљу Лиру, написао у две верзије, у размаку од неколико година, и обе су

првотно коришћене и штампане као посебне целине. Данас се, углавном, издаје тзв. сједињена верзија, какав је и текст у овој књизи. То је прича о остарелом краљу, који жели да своје краљевство подели равноправно на своје три ћерке, а да притом задржи извесна обележја власти. Од њих тражи да му, у знак захвалности, кажу колико га воле као оца. Две старије, већ удате, врло успешно то обаве, уз много ласкања, док млађа, којој предстоји удаја, искрено каже да воли оца али да ће исто тако волети и будућег мужа. Незадовољни и старачки својеглави Лир је разбаштињује и без мираза је пушта да се уда за француског краља. Две старије кћери настоје да избегну извршење договора, по ком би Лир боравио код сваке од њих наизменце по месец дана, са својом свитом од сто витеза. Излуђен њиховим смицалицама, Лир сасвим шене памећу и крене да лута околином са својим лудом. Такође га , прерушен, прати и пази Кент, његов племић ког је он прогнао зато што је бранио најмлађу ћерку. Паралелно, копилански син његове присталице грофа Глостера, Едмунд, сплеткари код оца против законитог сина Едгара и постиже да се потоњем уцени глава као уротнику против властитог оца. Једна од старијих кћери, Регана, и њен муж, Војвода Корнволски, ослепљују Глостера због верности Лиру и избацују га из замка. Њему помаже, неказан, у

лудака прерушени Едгар, који га води ка луци Доверу, где су се искрцале француске трупе и Корделија, ради помоћи Лиру. Реганиног мужа је, код Глостеровог ослепљивања, убио слуга који не хтеде учествовати у томе. Старија кћи, Гонерила, незадовољна је ставом свог мужа Војводе Олбенског, и сматра га млакоњом. Она би да га се трси и да се уда за наочитог Едмунда, ког, пак, сад жели и удовица Регана. Британске снаге, које предводи Војвода Олбенски, побеђују француске, а Лира, који се, у међувремену нашао с Корделијом и донекле повратио разум, заробљава Едмунд. Пре боја је Едгар Војводи Олбенском предао писмо, до којег је дошао случајно, из којег се види да Гонерила с Едмундом снује против њега. Војвода проглашава Едмунда за издајника, а Едгар га смртно рањава у двобоју. По ранијем Едмундовом наређењу, Корделија буде обешена у сужањству, а Лир је, сад поново сасвим поремећен, донесе у наручју пред Војводу и издахне и он. У међувремену, љубоморна Гонерила отровала је своју супарницу, а затим себе убила ножем. Слепи Глостер такође није преживео силна узбуђења – срце га је издало. На крају комада, у сједињеној верзији није сасвим извесно ком припадне трон, док у првој припадне Војводи Олбенском, а у другој Едгару.

„Краљ Лир“ је један од Шекспирових комада који су

највише анализирани, како од стране књижевних критичара тако и од других професија – лекара и психолога (сам Фројд је дао врло опсежну анализу). Један је од најчешће извођених, и то од почетка, а у савремено доба се пренео на филм и телевизију у многим верзијама.

Бранислав Г. Ромчевић

КРАЉ ЛИР

ЛИЦА

ЛИР, Краљ Британије.

КРАЉ ФРАНЦУСКЕ.

ВОЈВОДА БУРГУНДСКИ.

ВОЈВОДА КОРНВОЛСКИ.

ВОЈВОДА ОЛБЕНСКИ.

ЕРЛ КЕНТСКИ.

ЕРЛ ГЛОСТЕРСКИ.

ЕДГАР, син Глостеров.

ЕДМУНД, ванбрачни син Глостеров.

КУРАН, дворанин.

ОСВАЛД, управитељ Гонерилин.

СТАРАЦ, закупац Глостеров.

ЛЕКАР.

ЛУДА.

ОФИЦИР, запослен код Едмунда.

ЏЕНТЛМЕН, пратилац Корделијин.

ГЛАСНИК.

СЛУТЕ КОРНВОЛОВЕ.

ГОНЕРИЛА, ћерка Лирова.

РЕГАНА, ћерка Лирова.

КОРДЕЛИЈА, ћерка Лирова.

Витезови из Лирове пратње, Официри, Теклићи,
Војници, и Пратиоци.

Место радње: Британија.

ЧИН 1, ПРИЗОР 1. *Палата Краља Лира.*

Наступе Кент, Глостер, и Едмунд.

Кент: Мишљах да Краљ више воли Војводу
Олбенског неголи Корнволског.

Глостер: Нама се то увек тако чинило; ал' сад, у
подели краљевства, не излази на видело којег од војвода
цени више; јер су једнакости тако одвагнуте да савесност
ни код једног не може изабрати део ниједног од њих.

Кент: Није л' ово твој син, господине?

Глостер: Његово одгајање беше на мој терет.
Толико често црвенех што га признајем, да сам сад
огуглао на то.

Кент: Не могу да те пратим.

Глостер: Господине, мајка тог младића то је могла,
после чега јој се материца заокружила, те је, дакако,
господине, сина добила за колевку јој пре но што је
мужа добила за постељу. Да ли наслућујеш грешку?

Кент: Не могу пожелети да грешка се ништи, јер
исход јој је тако леп.

Глостер: Но ја имам, господине, сина законог, коју годину старијег од овог, ког, пак, не ценим више. Иако овај лупеж мало дрско дође на свет пре но што је наручен, ипак му мати беше лепа; било је добре забаве док је прављен, те се курвић мора признати. Познајеш ли овог дичног центлмена, Едмунде?

Едмунд: Не, господине.

Глостер: [Едмунду.] Господин Кент. Запамти га одсад ко мог пријатеља штованог.

Едмунд: На услузи сам твом господству.

Кент: Морам те волети, и настојати да те боље упознам.

Едмунд: Господине, трудићу се да то заслужим.

Глостер: [Кенту.] Био је одсутан девет година, и опет одлази. Краљ долази.

[Трубе најављују долазак Краља. Наступе Лир, Корнвол, Олбени, Гонерила, Регана, Корнелија, и Пратиоци.]

Лир: Допрати владаоце Француске и Бургундије, Глостере.

Глостер: Хоћу, господару. [Изађе.]

Лир: Дотле ћемо открити свој наум тајнији.

Дајте ми ту мапу. Знајте да поделисмо

Натроје краљевство нам; а чврста нам је намера

Да стресемо све бриге и рад са старости нам,
Пренесемо их на снаге млађе, док ми
Растерећени пузимо ка смрти. Наш зете од Корнвола,
И ти, не мање љубљени зете од Олбенија,
Сад нам је воља чврста обзнанити
Ћерки нам миразе поједине, да будуће трвеће
Буде сад спречено. Владари Француске и Бургундије,
Такмаци вели за љубав кћери нам најмлађе,
Дуго на двору нам седе рад снубљења,
И сад ће да им се одговори. Реците ми, кћери –
Јер сад ћемо се трсити и владања,
Скрби за територију, брига државних –
За коју од вас рећи ћемо да воли нас највише,
Да награду своју највећу дамо
Где природа се са заслугом такми? – Гонерило,
Прворођена наша, говори прва.

Гонерила: Господине, волим те више но што речи то
могу пренети;

Више но вид очињи, простор и слободу;
Изнад тог што може се ценити, богатог ил' ретког;
Не мање од живота, с милошћу божјом, здрављем,
лепотом, чашћу;

Колико дете је икад волело, ил' отац спознао;
Љубављу што дах одузме, и говор онемоћи;

Свакојачо прекомерно, толико те волим.

Корделија: [*Постранце.*] Шта ли ће Корделија рећи? Воleti, и ћутати.

Лир: [*Покаже на мапу.*] Свих ових подручја, све од те црте до те,

Са шумама сеновитим и пољима плодним,
С пуним рекама и пространим ливадама,
Госпом те чинимо: твој роду и Олбенијевом
Нек то буде трајно. Шта вели друга нам ћерка,
Најмилија наша Регана, жена Корнволова? Говори.

Регана: Створена сам од истацке ковине ко сестра моја,

И ценим се на њену вредност. У дубини срца
Налазим да она прозива сам мој чин љубави;
Само што изоставља: да тврдим
Да сам душман свих других радости,
Које поседује квадрат чула најдражи;
И налазим да срећна сам само
У љубави твоје миле висости.

Корделија: [*Постранце.*] Значи, јадна Корделија!
Ал' није тако, јер, јамчим, љубав ми је
Тежа од језика мог.

Лир: Теби и наследницима ти навек
Остаје та богата трећина лепог нам краљевства,

Не мања по простору, вредности и пријатности
Од те дате Гонерили. Сад, радости наша,
Иако задња, не најмања; чијој љубави младој
Чокоти Француске и млеко Бургундије
Теже да буду мамни; шта можеш рећи да привучеш
Трећину богатију но својих сестара? Говори.

Корделија: Ништа, господине.

Лир: Ништа?

Корделија: Ништа.

Лир: Ништа од ништа неће доћ. Кажу опет.

Корделија: Несрећна ли сам, не могу дићи
Срце у уста. Волим твоје величанство
Сходно дужности ми, ни мање ни више.

Лир: Де, де, Корделијо! Бољшај говор мало,
Да ти не поквари изгледе.

Корделија: Добри господине,
Ти си ме зачео, гајио, волео.
Враћам те дужности како личи,
Слушам те, волим и врло шујем.
Што сестре ми имају мужеве, ако веле
Да тек тебе воле? Можда, кад удам се,
Муж тај, чија рука мора мој завет примити, однеће
Са собом пô љубави ми, пô бриге и дужности.
Јамачно удат се нећу ко сестре ми,

Да само оца волим.

Лир: А иде л' ти срце с тим?

Корделија: Да, добри господине.

Лир: Тако млада, а тако неосетна?

Корделија: Тако млада, господине, и искрена.

Лир: Нек буде тако: тад искреност ти мираз је твој;

Јер, тако ми светог сјаја сунчевог,

Тајни Хекате, и ноћи,

Свих деловања тела небеских,

Од којих јесмо и стајемо бити,

Ту одричем сву бригу ми родитељску,

Блискост и посед крви,

И ко странца срцу свом и себи

Држим те одсад навек. Скит варварски,

Ил' тај што јело прави од рода свог,

Да се набока, за груди ће ми

Бити близак, жаљен и помаган

Као ти, кћери моја некошња.

Кент: Добри господару, –

Лир: Ћут, Кенте!

Не стај измеђ змаја и гнева му.

Њу вољах највећма, и мишљах свој покој дати

Бризи јој љубазној. Иди и на очи ми не излази!

Па нек ми рака буде мир, јер ту јој узимам

Срце очево! Зовите Француза; ко мрда?
Зовите Бургунђана. Корнволе и Олбени,
Уз миразе двеју ми кћери, сварите тај трећи.
Нек њу уда гордост, коју зове искреношћу.
Ја вам скупа предајем власт своју,
Утицај и све веле белеге
Што иду уз владарство. Ми, пак, месечно,
Са задршком од сто витеза,
Које ви ћете издржавати, боравак свој
Десићемо код вас изменце. Још чувамо тек
Назив и све почести краљу;
Власт, приход, вршење осталог,
Зетови вољени, ваши су; а да то потврдите,
Делите међу се ту круницу.

Кент: Краљу Лире,

Ког увек ко краља свога штовах,

Ко оца волах, следих ко господара свог,

Ко штитника велог свог у молбама се сећао, –

Лир: Лук је свит и напет; макни се од шипке.

Кент: Боље нек излети, макар врх продро

Где срце ми је. Кент нек неучтив буде

Кад Лир је луд. Шта би да чиниш, старче?

Мислиш да дужност ће зепсти да збори

Кад моћ се ласки клања? Част је на искреност обвезна

На лудост кад спадне величанство. Задржи трон,
И, кад размислиш боље, остави
Ту наглост гадну: нек живот мој јамчи за мој суд,
Ћерка ти најмлађа не воли те најмање,
Нит су празних срца ти чији тих звук
Не звони шупље.

Лир: Кенте, доста, ако ти је до живота.

Кент: Не држах свој живот до ко залог

Што се улаже спрам душмана ти; нит зебем да га не
изгубим,

Јер безбеда твоја беше побуда.

Лир: Губи ми се с очију!

Кент: Посмотри боље, Лире, и дај да још останем
Нишан уздани ока твог.

Лир: Е, Аполона ми, –

Кент: Е, Аполона ми, Краљу,
Кунеш се својим бозима залуд.

Лир: О, кмете! Хуљо! [*Стави шаку на мач.*]

Олбени, Корнвол: Мили господине, уздржи се.

Кент: Деде;

Убиј лекара свог и хонорар свој дај
Болести гнусној. Поништи поклон свој;
Или, док могу вапај из грла пуштат,
Говорићу ти да зло чиниш.

Лир: Чуј ме, издајнице!

Тако ти оданости твоје, чуј ме!

Јер покуша навести нас да завет свој кршимо –

Што никад још се не усудисмо – и с неприличном
гордошћу

Стати измеђ пресуде наше и власти нам –

Што ни природа нам ни место не могу трпети –

С моћи нам враћеном, прими награду.

Пет дана дајемо ти за спрему

Да штитиш се од недаћа света;

А шестог да окренеш мрска ти леђа

Краљевству нам; ако, потом, дана десетог

Тело ти прогнано у нашим се нађе крајевима,

Тог часа гинеш. Иди! Јупитера ми,

Ово се опозвати неће.

Кент: Збогом, Краљу; јер тако желиш да наступиш,

Слобода живи другде, а прогон је ту.

[Корделију.] Нек бози узму те у заштиту своју вредну,
дево,

Што искрено мислиш и што рече баш право!

[Регани и Гонерили.] А ваше говоре веле да чини вам
доказажу,

Да исходи добри из речи љубави потекну.

Тако Кент, владари, жели вам свима збогом;

Свој смер узеће стари у земљи новој. [*Изађе.*]
[*Туш. Поново наступи Глостер, с Краљем
Француске, Бургунђанином, и Пратиоцима.*]

Глостер: Ту су Француз и Бургунђанин, дични
господине.

Лир: Господару Бургундије,
Прво се теби обраћамо, што се с краљем тим
Такмаше за кћер нам. Шта, најмање,
Тражиш ко спреман мираз уз њу,
Ил' ти преста потрага љубавна?

Бургунђанин: Надасве краљевско величанство,
Не жудим за више но што висост твоја понуди,
Нит би ти мање дао.

Лир: Врло племенити Бургунђане,
Кад драга нам беше, тако је држасмо;
Но сад јој паде цена. Господине, ето је стоји ту;
Ако ишта у тој твари изгледа малног,
Ил' цела она, уз нашу замеру додату,
Но ништа више, паше твојој милости,
Ето је, и твоја је.

Бургунђанин: Не знам одговора.

Лир: Хоћеш ли, уз све те мане које има,
Без пријатеља, управо мржњи нам изложеноу,
С клетвом нам ко миразом, и заветом нашим отуђену,

Њу узети ил' оставити?

Бургунђанин: Праштај ми, господине племенити;
Избор се не прави под таквим условима.

Лир: Тад мани је се, господине; јер тако ми силе што
ме створила,

Износим ти све њено богатство.

[Французу.] Гледе тебе, вели Краљу,

Не бих да од љубави ти луњу такву правим

Да спарим те где мрзим; стог молим те

Да склоност скренеш на пут вреднији

Но на бедницу за коју природа стиди се

Скоро да призна је својом.

Француз: То врло је чудно,

Да она што све досад беше твој створ најбољи,

Тема хвале ти, мелем старости,

Најбоља, најдража, у овај трен ока

Почини тако неманску ствар да раздене

Толике слојеве милости. Јамачно преступ њен

Мора да ступња је тако неприродног

Што га немани чини, ил' ти пређе казана љубав

Поквари се; што за њу помислити

Вера мора бити коју разбор без чуда

Не би у мене усадит могао.

Корделија: Ипак молим твоје величанство, –

Јер мањка ми то брбљиво и ласкаво умеће
Да зборим а не каним; пошто то што намерим лепо
Чиним пре но што кажем – да обзнаниш
Да љага опака, уморство, ил' поквареност,
Дело нечедно ил' корак нечасан,
Није то што ми ускрати благослов твој и милост;
Но баш због мањка тог с чег сам богатија,
Ока што стално камчи, и таквог језика
Какав волим што немам, мада то што га немам
Лиши ме твоје склоности.

Лир: Боље ти

Да се не роди но што ми боље не угоди.

Француз: Је л' то тек ово, – стидност у нарави,

Што често неказаном остави повест

Шта кани чинити? Госпару Бургундије,

Шта ти велиш госпи? Љубав није љубав

Кад меша се с обзирима што стоје

Одвојено од целе те ствари. Хоћеш ли је?

Она сама је мираз.

Бургунђанин: Краљу Лире,

Дај бар тај део који сам обећа,

И ево за руку Корделију узимам,

Ко Војвоткињу Бургундску.

Лир: Ништа. Заклех се. Неодступан сам.

Бургунђанин: [Корделији.] Жалим, тад, што оца
тако изгуби

Да мораш губити мужа.

Корделија: Мир владару Бургундском!

Пошто је штовање богатства љубав му,

Нећу му бити жена.

Француз: Најлепша Корделијо, што врло богата си
јер си сирота;

Најврснија напуштена, и највољенија презрена!

Тебе и врлина ти ево се домажем.

Нек буде законом да узмем што одбачено је.

Бози, бози! Чудно је да с њиног нехаја најхладнијег

Моја љубав распали се до ужарености.

Кћи ти без мираза, Краљу, мојој срећи допала,

Краљица је нама, нашим, и лепој нам Француској.

Ни све војводе Бургундије водне

Не могу од мене купити ту нецењену драгоцену децу.

Реци им збогом, Корделијо, иако су нељубазни.

Губиш овде, да боље другде нађеш.

Лир: Добијаш је, Французу; нек твоја буде; јер ми

Такву кћер немамо, нит ћемо гледати

То њено лице опет. Стог идите

Без наше милости, љубави наше, нашег благослова.

Дођи, дични Бургунђане.

[Туш. Изађу сви сем Француза, Гонериле, Регане и Корделије.]

Француз: Кажи збогом својим сестрама.

Корделија: Драгуљи оца нам, сузних очију
Корделија вас напушта. Знам вас шта сте,
И ко сестра врло се гнушам да зовем
Мане вам именован им. Оца нам лепо волите.
Дајем га грудима вам заветним.
Ал' ипак, вај, да сам у милости му,
На боље бих га место послала.
Е, збогом обема.

Регана: Не прописуј нам дужности наше.

Гонерила: Труди се
Да угодиш мужу свом, који те примио
Милошћу усуда. Послух пренебреже
И сасма си вредна мањка тог што ти мањка.

Корделија: Време ће открити шта лукавост сплита
крије.

Који мане таје, стид их на крају исмеје.

Желим вам сваки напредак!

Француз: Дођи, моја лепа Корделијо. *[Изађу Француз и Корделија.]*

Гонерила: Сестро, немало имам рећи о том што баш
се у знатној мери тиче нас обе. Мислим да наш отац

ноћас одлази одавде.

Регана: То је сасвим сигурно, и то к вама; следећег месеца, к нама.

Гонерила: Ти видиш како старост му пуна је мена; немало тог приметисмо: нашу је сестру вазда највише волео, а изгледа сувише грубо с каквом је јадном осудом сад одбаци.

Регана: То мана је његове старости; усто је он увек тек слабо познавао себе.

Гонерила: Најбоље и најтрезвеније године његове беху истом неразборне. Значи да морамо очекивати да од старости његове добијемо не само давно усађено стање, него с тим и неукротну својеглавост што је немоћне и напрасне године собом доносе.

Регана: Вероватно ћемо од њега трпети такве трзавице непредвидиве као та с Кентовим прогонством.

Гонерила: Преостаје церемонија опраштања измеђ Француза и њега. Молим те, дај да се сложимо. Ако наш отац настави владање с таквом ћуди какву показује, та његова абдикација недавна само ће да нам шкоди.

Регана: Још ћемо размислити о том.

Гонерила: Морамо чинити нешто, и то хитно.

[Изађу.]